

ved behandlingen af konkrete historiske problemstillinger. Desuden bidrager brugen af explicit teori til en klarlæggelse af en række mere principielle problemer, som historikere må tage stilling til – f. eks. det menneskesyn, der ligger til grund for Berkhofers teori om de faktorer, der indgår i en social handling (jf. kap. 2), eller forskellen mellem strukturfunktionalisternes og konfliktteoretikernes samfundsopfattelse (jf. kap. 9).

Det oplæg til en diskussion af historieforskningens encyklopædi, der faktisk findes i Berkhofers bog, er af virkelig betydning, fordi en drøftelse af vigtige problemer, der tidligere især blev diskuteret inden for historiefilosofiens og universalhistoriens rammer, dermed genindføres i historievitenskaben. For selvom man idag med rette er afvisende over for tidligere tiders spekulative behandling af disse problemer, eksisterer problemerne stadigvæk og gør krav på en løsning. Berkhofer har klart indset dette, men desværre undgår han stort set en egentlig diskussion og stillingtagen til disse problemer ved at indtage, hvad han kalder »a stance of methodological toleration«. Hans beslutning er måske nok forståelig, da en begrundet stillingtagen er en vanskelig opgave, men selv en tentativ stillingtagen er dog at foretrække frem for en analyse, der klart får et meget synkretistisk præg og implicit lægger op til en relativistisk holdning.

Berkhofers metodologi er som nævnt baseret på en empiristisk og analytisk videnskabsfilosofi. Han synes at have accepteret denne uden dyberegående analyser af andre opfattelser eller af den kritik, der fra mange sider har været rettet mod den empiristisk-analytiske tradition. En viden om f. eks. den hermeneutiske tradition ville have givet ham indsigt i mange metodiske problemer i forbindelse med udforskningen af de historiske aktørers selv- og samtidsforståelse. Desuden er den egentlige forudsætning for hele Berkhofers analyse, at historikere gennem en viden om samfundsvidenskab og videnskabsfilosofi vil blive mere egnede til deres arbejde, men denne forudsætning er vanskelig eller måske endog umulig at legitimere, hvis det bærende videnskabssyn hidrører fra den empiristisk-analytiske tradition.

Medens Berkhofer søger at give svar på historieforskningens encyklopædiske og metodologiske problemer, mangler der fuldstændigt en behandling af spørgsmålet om, hvorfor mennesker interesserer sig for historien og følgelig en begrundelse for historieforskningens eksistens og værdi. Denne mangel skyldes formentlig Berkhofers videnskabssyn, men afspejler sikkert også den nuværende situation, hvor megen videnskabelig forskning er blevet så selvtilstrækkelig, at der ikke længere synes grund til at begrunde dette arbejde og placere det i en større meningsfuld sammenhæng. Men er en udarbejdelse af historieforskningens encyklopædi og metodologi strengt taget mulig uden en explicitring af en erkendelsesinteresse og dermed et kriterium for det vidensværdige? Jeg tror det ikke. For mig at se er dette problem en væsentlig kilde til den forhåndenværende usikkerhed med hensyn til historieforskningens betydning. Men en løsning af dette problem vil e.m.m. fordre en radikal revision af Berkhofers videnskabssyn og rejse spørgsmålet om historieforskningen er en normativ og kritisk humanvidenskab.

Bernard Eric Jensen

Studier i Historisk Metode IX. Historikeren og Samfundet. Foredrag ved Nordisk Fagkonferens for historisk metodelære på Kollekolle 6.-10. maj 1973. Universitetsforlaget, Oslo, 1974. 134 s.

Som det også fremgår af titlen, er denne bog, som sine forgængere i serien af »Studier etc.«, en fremlæggelse af diskussionsoplæggene med tilknyttede korte diskussionsreferater fra en af de årligt tilbagevendende nordiske konferencer om historisk metode, hvor del-

tagerne næsten alle er universitetsfolk. Mødets emne var »Historikerens forudsætninger og funktion i samfundet«. Sammenlignet med flere af de tidligere hæfter i denne serie forekommer resultatet, trods det spændende emne, noget tyndt. Det hænger muligvis sammen med, at tilrettelæggerne af konferencen synes at have villet dække et så bredt spektrum som muligt af historikerens samfundsmæssige funktion, både som påvirket og som påvirker af samfundet, »en intern og en ekstern problematik«, som man kalder det (s. 131). Resultatet er blevet, at de aspekter, der er valgt ud, ikke er blevet særligt indgående behandlet. Især forekommer afsnittene om historikerindflydelsen i samfundet ret overfladiske og de synspunkter, der præsenteres her, i det store og hele velkendte. Men på den anden side skal det så også anføres, at flere af foredragene synes velegnede som diskussionsoplæg, hvad der jo også har været deres primære funktion.

Man har valgt at gribe emnet an fra tre synsvinkler. Den »interne problematik« dækkes af »nogle funderinger«, som de beskedent kaldes, af Rolf Torstendahl om »Historikerens bundenhet av sin samtids intellektuelle liv«. Han understreger heri historikerens normsystemers og begrebsapparaters afhængighed af »det intellektuelle liv« og som sådan tids- og miljøbundne. Som eksempler nævnes intersubjektivitetsreglen, kildekritikken og statistiske regler. Dette er et centralt og for mig at se selvfølgelig synspunkt. At det skulle være »mere interessant og opsigtsvækkende«, end at historikere også i »politiske vurderinger og lignende« på samme måde er påvirket af sine omgivelser (s. 17), kan jeg dog vanskeligt forstå, bortset fra at man hidtil har hæftet sig mest ved politiske forholds betydning for historikeren. Dette gør også de to øvrige indlæg indenfor dette aspekt af emnet, idet Niels Erik Rosenfeldt skriver om »Videnskab og samfund i Stalintidens Rusland« og Jorma Kalela gør nogle overvejelser »Om »begrænsningar« i historikerens engagemang i politiken«. Undertegnede havde størst udbytte af dette hovedafsnit (hvilket måske først og fremmest er udtryk for interessesammenfald).

Den »eksterne problematik« behandles under to synsvinkler. Håkan Andersson, Åke Holmberg og Gudmund Sandvig beskæftiger sig med forskellige problemer omkring historieundervisningen i skolen, hvor nok især Sandvigs indlæg om »Indoktrinering og verdiformidling« er tankevækkende. Hans Villius, Niels Skyum-Nielsen, Hans Frederik Dahl og Karsten Fledelius drøfter historie i TV, hvor det interessanteste aspekt er konfrontationen mellem en historiker/TV-producent (Villius) og historikere/seere.

Der er stillet mere plads til rådighed for diskussionsreferaterne end tidligere, hvilket er glædeligt al den stund udvekslingen af synspunkter er et af en sådan konferences hovedformål. Men de er stadig temmelig fragmentariske, og det er beklageligvis stadigvæk sådan, at de refererede synspunkter er anonyme. Referaternes værdi er således yderst problematisk, og det er vel et spørgsmål, om der er nogen større grund til at bevare dem i den nuværende form.

Jens Chr. Manniche

Leo Huberman: Menneskehetens rikdommer. Pax Forlag, Oslo, 1974.

De senere års intensiverede beskæftigelse med de lange linjer i produktionsmådernes og samfundsformationernes udvikling har ført til fornyet interesse for og genudgivelse af en række af de ældre værker om disse problemer. For nogle år siden udkom Leo Hubermans klassiske marxistiske værk »Man's Worldly Goods« på svensk med en perspektiverende indledning af Lars Herlitz, og den er nu også udsendt på norsk. Siden Hubermans bog udkom første gang i 1936, er der skrevet adskillige reolmeter bøger og tidsskrift-artikler om de overgangsproblemer mellem feudalisme og kapitalisme, som han behand-